

Transskription af:

Obscuritas

2:4 Kun skindød: Da Gertrud Birgitte Bodenhoff bliver levende begravet på Assistens Kirkegård, giver det næring til hysterisk frygt

Vært og tilrettelægger: Louise Lindblad

Medvirkende: Klaus Larsen, forfatter og journalist, Ugeskrift for Læger og Poul Grønder-Hansen, fortæller

Redaktør: Rikke Caroline Carlsen

Fortæller: Den gamle døende mand i sengen på Frederiks Hospital beder hospitalspræst træde nærmere. Frygtelig er den synd, den døende Christian Meisling nu vil bekende. En skændsel og gerning begået 18 år tidligere i året 1798, da han havde været overgraver på Assistens Kirkegård i København. Året hvor den unge enkefru Gertrud Birgitte Bodenhoff døde, og hendes kiste blev lagt i familiens store sten monument på kirkegården. Graveren havde ikke kunne undgå at lægge mærke til de kostbare guldsmykker, som pigen fik med sig i kisten. Og da følget havde forladt kirkegården, og de store porte var blevet lukket, havde han åbnet den afdøde Gertrud Birgittes kiste for at stjæle dem. Men mens han og de andre gravrøvere rev og flåede smykkerne af pigen, så skete det pludselig til deres store rædsel, at hun, Gertrud Birgitte Bodenhoff, slog øjnene op.

Louise Lindblad: Du lytter til Obscuritas. Det her er fjerde afsnit i sæsonen om dødens ritualer. Vi rejser nu fra oldtidens knogleritualer og ligbrændinger og middelalderens dødendans helt frem til året 1798. Her oplever den unge og meget rige enkefru Gertrud Birgitte Bodenhoff manges største frygt i den tid: at blive levende begravet. Og det er det, som denne her episode skal handle om, skindød. Et kulturhistorisk fænomen, en slags epidemi af hysteri og frygt for at vågne op i kisten dybt under jorden. Og det du skal høre nu, er en af de få danske sager, der rent faktisk blev efterforsket seriøst. Historien om Gertrud Birgitte Bodenhoff En vaske ægte gyser fra Assistens Kirkegård i København.

...

Louise Lindblad: Skal vi gå op ad den her. Her er det. Andreas Bodenoffs [...]. Bag den gule mur mødes jeg, Louise Lindblad, med forfatteren og journalist ved Ugeskrift for Læger, Klaus Larsen.

Klaus Larsen: Ja, vi står på Assistens Kirkegård, som er midt på Nørrebro, og da den i sin tid blev indrettet som kirkegård, og så var det fordi kirkegårdene inde i byen var totalt overfyldt, og man var nødt til at rykke uden for byen med alle de begravelser, man havde, af hygiejniske- og sundhedshensyn. Så det var altså i 1700-tallet, at man anlagde en kirkegård herude. Nu ligger den jo lige midt på Nørrebro med en mur ud til Nørrebrogade, men i sin tid skal man jo altså forestille sig, at det var nærmest som en stor fælled, der lå et pænt stykke uden for byen, og hvor man kunne gå på udflugt, og får og geder og køer kunne formentlig også gå og græsse her mellem gravene. Man havde ikke sådan fast indrettet gravsteder. Der har været nogle få indrettede, sådan nogle måske nogle overklasse... nogle velhavende mennesker, som har haft råd til at indrette som for eksempel det her gravmæle, vi står ved her, som tilhører Andreas Bodenhoff og hans kone, hans unge kone Gertrud Birgitte Bodenhoff. Og det er jo i sig selv en meget spændende historie.

Louise Lindblad: Lige her. Kun få meter under jorden ligger hun vores hovedperson Gertrud Birgitte Bodenhoff. I de få beskrivelser, der findes af Gertrud, fremhæves hendes gavmildhed og hendes ydre skønhed. Gertrud var i sin tid kendt af de fleste i København som ægtefælle til en af Danmarks rigeste handelsmænd, den noget ældre tømmerhandler Andreas Bodenhoff, som hun giftede sig med to dage før sin 17-års fødselsdag.

Klaus Larsen: Og de nåede at leve ret lykkeligt sammen i ganske kort tid. Så døde han, og Gertrud var så pludselig muligvis Europas, i hvert fald Københavns, rigeste enke.

Louise Lindblad: Gertrud fortsatte sin afdøde mands forretning og klarede det godt i den korte tid, hun fik.

Klaus Larsen: Problemet var jo, for Gertrud, at hun døde ikke så længe efter sin mand. Hun nåede at leve i to år, og hun døde af formentlig en infektion, en tandbyld eller noget andet tandbetændelse. Det var ikke så ualmindeligt dengang, at folk havde meget dårlige tænder også i en ung alder, og hun blev så begravet her ved siden af sin mand her på Assistens Kirkegård.

Louise Lindblad: Ja, og Gertrud hun blev begravet eller gravsat her på Assistens Kirkegård en sommerdag. Det var den 23. juli i året 1798, og der har hun altså ligget her i sin kiste. Man må gå ud fra, at der har været noget familie til stede, og på dette tidspunkt er der ikke nogen, der ligesom har haft nogen mistanke om, at de måske så var der noget, der ikke helt var, som det skulle være.

Klaus Larsen: Nej, der var ikke tegn på nogen ting, og det er også derfor man kan undre sig lidt over de historier, der siden er opstået, fordi det eneste man kunne sige der måske var lidt mærkeligt, var at en af hendes brødre sagde, at det havde undret ham, at de havde begravet hende med røde kinder. Det kan måske virke lidt mistanke senere, men det har ikke vagt så meget mistanke dengang, så familien har haft mistanke om, at hun ikke var rigtig død, da hun blev begravet.

Louise Lindblad: En ondsindet infektion endte på bare 6 dage med at tage livet af den unge Gertrud Birgitte Bodenhoff, og hun blev begravet en sommerdag her på kirkegården med moren og hendes tre halvbrødre på forreste række ved siden af sin mand Andreas Bodenhoff. Og her får Gertrud lov til at hvile, men kun i godt og vel 150 år. En meget grufuld historie begynder nemlig på et tidspunkt og sprede sig i København. Var den unge og smukke enkefrue, der blev begravet med de røde kinder, mon slet ikke død, da hun blev begravet. Var hun bare skindød?

Klaus Larsen: Der sker det, at hendes sene efterkommer, Viggo Stakke, som er politiker og har været minister og overlæge. Han får tilladelse til at åbne graven for at få konstateret, om den her historie har noget på sig.

Louise Lindblad: Den kendte politiker Viggo Starcke er vokset op med fortællingerne om sin tipoldemors tante, Gertrud Birgitte Bodenhoffs sidste rædselstimer, og i januar 1953 får han åbnet Gertruds grav på Assistens Kirkegård, så hendes jordiske rester kan sendes til en retsmedicinsk undersøgelse. Viggo Stakkel må føle sig overbevist om, at der er hændt hende noget frygteligt. At rygterne, der har fået lov til at gro og vokse i København i over 150 år, er sande. Ingen ved, hvordan rygterne i sin tid er opstået, men i 1804 sker der en anden hændelse her på Assistens Kirkegård.

Klaus Larsen: Der sker det, at en københavnsk håndværker har begravet sin lille søn, og han kommer ud for at besøge graven umiddelbart derefter og finder så liget af drengen smidt på græsset.

Louise Lindblad: Altså her på kirkegården på kirkegårde?

Her på kirkegården. Og det chokerede ham selvfølgelig, at det var blevet anmeldt til myndighederne. Og der blev så sat en undersøgelse i gang, som viste, at graverne her på Assistens de havde haft en ubehagelig vane med at plyndre gravene, især de nye grave, og der kom en retssag ud af det, og det viste sig, at man havde plyndret grave, for man havde taget ligklæder, og man havde taget brædderne fra kisterne. Der har ikke været nogen historier om, at man havde taget smykker osv. fra de døde, men folkene blev i hvert fald idømt meget langvarige og livsvarige straffe i Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset.

Louise Lindblad: Og den her dreng, man fandt kastet i busken, hvad har hans historie med Gertrud Birgittes at gøre?

Klaus Larsen: Ja, den har det med at gøre, at den jo satte gang i en undersøgelse, der viste, at man i hvert fald igennem flere år havde haft de her gravrøverier, gravplyndringer på Assistens Kirkegård, og man skal altså igen lige huske på, at det lå uden for byen. Man har ret uforstyrret kunnet, om natten, gå i gang med at grave de her grave op og snuppe træet fra kisterne og ligklæder, og hvad man så ellers har, makabre detaljer, har solgt. Men der forlød ikke noget om i

retssagene, at man havde stjålet guldsmykker fra de døde. Formentlig fordi de fleste, som har begravet deres slægtninge her, ikke har givet dem guld og smykker med i graven.

Louise Lindblad: Det syndige rod på kirkegården fik historier og rygter til at florere og gav ikke mindst skinddød-frygten næring. Og det leder os frem til en af fortællingens centrale bipersoner og måske et hovedvidne i mysteriet, den tidligere overgraver på Assistens Kirkegård.

Klaus Larsen: Han hed Christian Meisling, og han var blevet frifundet i første omgang i sin tid, selvom han havde været overdrager på det tidspunkt, hvor hvor gravrøverierne fandt sted. Han havde haft en gård, der stødte op til kirkegården, og mange af de der brædder, der som gravrøvere havde plyndret, var blevet smidt over hækken indtil ham eller over plankeværket indtil ham. Så på en anden måde var han jo medskyldig, men han havde ikke fået en af de langvarige straffe, som de andre fik. Men det satte jo gang i, at det, der skete i 1816, tror jeg, det var, det var, at da den tidligere overgraver, Christian Meisling, lå på dødslejet inde på Frederiks Hospital, da skal han, ifølge hvad der fortælles, have bekendt over for hospitalspræsten, at han i sin tid havde været med til at plyndre Giertrud Birgitte Bodenholfs grav. Og han fortalte, at de havde taget låget af hendes kiste, efter hun netop var begravet samme dag, og, fordi de ville stjæle hendes guld.. Der var jo gået rygter om at hun havde dyre øreringe og ringe osv. Og historien går så at Gertrud, da de rev en... Det var en af historierne... En af versionerne. De river en ørering af, og der går så hul på den her byld, som hun angiveligt var død af, og hun vågner forskrækket op og siger: "Åh! Tag mig væk fra dette skrækkelige sted", og røverne bliver så chokerede, at de slår hende ihjel med en spade. Og i nogle andre historier, der kvæler de hende og flygter fra stedet.

Louise Lindblad: Men Gertrud, hun, ifølge de her historier, slår simpelthen øjnene op? Hun er... Hun er slet ikke død?

Klaus Larsen: Hun er, hvis den her historie ellers talte sandt, så har hun været skinddød. Og det var der jo mange historier om dengang. Der var jo regulær frygt for at blive levende begravet, som måske også kunne være ganske velbegrundet, fordi lægerne havde jo ikke... Man havde ikke nogen sikre dødstegn, hvor man med sikkerhed kunne sige: nu er den her patient, eller nu er den her person død, som man jo kan i dag. Der er nogle sikre tegn, og du kan også konstatere; er der hjernedød? Er hjertedød? Osv. Så er der også ligpletter. Der er mange ting, som man skal have tjek på, inden man kan skrive en dødsattest, men dengang skrev man jo heller ikke dødsattester. Så der var en reel frygt, kan man sige, for at man kunne vågne op på et meget mørkt og koldt og fugtigt sted.

Louise Lindblad: Og frygten var, som jeg hører dig sige, faktisk velbegrundet nok?

Klaus Larsen: Jeg vil sige, jeg ved ikke om det var velbegrundet, men det var ikke helt ubegrundet. I 1740, der var en dansk læge og anatom, der hed Jakob Winsløw. Han arbejdede i Paris. Det var han nødt til, for han var katolik, og så de blive forfulgt herhjemme i Danmark. Men Winsløw, han havde skrevet en lille latinsk videnskabelig bog, der hed i dansk oversættelse 'De

sikre dødstejn', og det var netop fordi man var bange for at begrave folk, før de var rigtig døde. Så han har udgivet denne her lille bog, og den blev ret udbredt, i hvert fald i latinkyndige kredse. Men så var der også en læge i Paris, [Prollier] hed han. Han oversatte Winsløws bog. Og ikke alene oversatte han den, han forbedrede den og udvidede den med rigtig, rigtig mange uhyggelige historier og makabre historier. Og den fik altså ikke for lidt om folk, der var skindøde og var vågnet skrigende op, når atomerne havde sat kniven i dem eller var vågnet skrigende op i kisten osv., eller var fundet længe efter, at de var døde. Der var historier om en mand, som var blevet begravet, og så havde han haft en stor pengeseddel med sig, og så havde man gravet ham op for at få fat i pengene, og så lå han frygteligt forvredet i graven, og han havde spist tre af sine fingre. Og den slags historier kunne han diske op med, og den bog fik en kæmpe udbredelse. Den blev oversat til alle mulige sprog i Europa og blev en bestseller og satte virkelig gang i et hysteri vil jeg sige om skindød. Og den fik jo så ny næring, kan man sige, efter denne her historie om Gertrud Bodenhoff og Mejslings angivelige bekendelse. Men det skal altså også siges, at det er jo ikke totalt vidnefast, at Christian Meisling faktisk er kommet med den her bekendelse på dødslejet. Det er en historie, men der er ikke nogen hospitalspræst, der har skrevet under på en eller anden form for vidneudsagn, så den vil næppe holde i byretten.

Louise Lindblad: Står der ikke en bænk derovre?

...

Louise Lindblad: Klaus og jeg finder en bænk i skyggen.

...

Fortæller: Åh, der render da et egernd der henne, kan jeg se...

Louise Lindblad: På græsarealerne omkring os ligger københavnernes og soler... Og barnevogne i massevis, og det står sådan lidt i kontrast til den her skindød-snak vi har.

Klaus Larsen: Ja, det er jo en både dystert og makaber begivenhed, vi snakker om her. Men ikke desto mindre, så har den idylliske have her, og den har jo også været ramme om nogle ret så makabre begivenheder, må man sige. For et par hundrede år siden.

Louise Lindblad: Fra bænken har vi udsigt til familien Bodenholfs gravsted, og få hundrede meter bag os ligger digteren H.C. Andersen. Måske har han også hørt om den rige enkefrue fra København, der blev begravet skindød, få år før han blev født. Når han sov, var det i hvert fald med en seddel hæftet på nat skjorten med ordene: 'Jeg er ikke død, jeg sover kun'. Skindød, hvad er det for et fænomen?

Klaus Larsen: Jamen det er jo et godt spørgsmål. Altså skindød er jo hvis du ikke kan mærke nogen puls, og hvis legemet er koldt, og du ikke kan se noget åndedræt, så er det jo nærliggende at antage, at personen er død. Og der skal man jo så også måske lige igen tilbage til Jacob

Winsløws bog, fordi han har også nogle gode råd til, hvordan man kan konstatere, om folk nu også er rigtig døde. Han har blandt andet et forslag om, at man skal råbe højt ind i ørerne på dem og trutte højt i en trompet. Man kan også stikke lange nåle ind under deres tånegle og trække dem i næsen og i det hele taget gøre mange mærkelige ting. Og hvis folk ikke vågner op der, så kan man antage, at de er døde. Der var så en præst, som fantaserede videre om, at man kunne måske også tage en glødende jernstang op i endetarmen på dem. Det skal man muligvis.... I det hele taget var der rigtig mange gode forslag til, hvad man kunne gøre for at konstatere, at døden var indtrådt. Den slags ved jeg ikke hvor meget er blevet brugt, men noget andet, som det også satte gang i, og som [Bruyer], ham, der havde oversat Winsløws bog, han havde foreslået, det var jo, at man skulle indrette sådan nogle lighuse, hvor man kunne lade de døde ligge, og så kunne de få en snor bundet om hånden eller om foden, og så kunne de, hvis de pludselig vågnede op i kapellet, der hvor de lå, så kunne de trække i snoren, og så ville der være en lille klokke, der ringede hos graveren, som så kunne komme hen og hjælpe den formodede afdøde på fode igen.

Louise Lindblad: Og man lavede også sådan et legehuse her på kirkegården, hvor vi hvor vi sidder?

Klaus Larsen: Man indrettede også et lighus her i forbindelse med en graverbolig her på kirkegården, og der satte man så de døde ind, og der havde de en lille klokke, de kunne ringe på. Men så vidt jeg er orienteret, så har den klokke aldrig nogen sinde ringet.

Louise Lindblad: Skindød-frygten, vil du sige den stadig lever i noget omfang?

Klaus Larsen: Ikke i nævneværdigt omfang. Efter H.C. Andersens tid har der jo været nogle få eksempler på, at man har debatteret disse ting, og som for eksempel da man i 1980'erne begyndte at diskutere indførelsen af ligbrænding i Danmark. Da vågner den her gamle skræk op. Nu var folk så ikke længere bange for, at man skulle vågne op i en kold og mørk grav. Nu var man mere bange for at vågne op i en krematorium ved 800 grader. Så det var noget af det, man bekymrer sig om.

Louise Lindblad: Vi er igen fremme ved året 1953. 150 år efter Gertruds død, er hendes grav blevet åbnet og hendes skelet blevet undersøgt. Viggo Stakke håber på vished om, hvad der skete den sommernat i 1798, da familien havde forladt kirkegården, og portene var blevet lukket.

...

Kunne de så se deres undersøgelser om den var god nok? Altså om Gertrud hun rent faktisk var begravet skindød?

Klaus Larsen: Man kunne ikke se, om hun var begravet skindød. Man kunne se, at skelettet lå ikke som hun havde været lagt i kisten. Men det kan skyldes mange andre ting. Det kan jo skyldes, at knogler resterne falder hen, og når ligamenter og ledkapsler forsvinder, så kan et hoved kranium jo godt pludselig vendt om på siden og ligge mærkeligt. Men altså, da man undersøgte knogleresterne, kunne man konstatere, at historien om, at hun var blevet slået ned med en spade,

den holder ikke, for kraniet var intakt undtagen det hul, der var der, hvor hun havde haft den tandbyld, som var den formodede dødsårsag. Hun havde også en... Hendes ene arm lå mærkeligt. Men igen, det kan også skyldes den forklaring, jeg kom med før... Og det kan også skyldes, at liget jo simpelthen har flyttet sig, skubbet sig rundt i kisten, da hun blev båret til graven. Det er jo ikke sikkert, at det lige er foregået sådan helt fuldstændig efter bogen. Men der var ikke noget, der endegyldigt kunne forklare, at hun er blevet begravet levende. Men hun havde ikke... Man skal sige, der blev ikke fundet nogle guldsmykker, men det betyder jo ikke nødvendigvis at liget er blevet plyndret. Det kan lige så godt betyde, at hun ikke har fået guldsmykker med sig i graven. Som sagt, der var ikke engang en vielsesring, så det er selvfølgelig bestyrke mistanken, fordi en vielsesring ville man måske som et minimum, i hvert fald i en så velhavende familie, have givet hende med. Så man kan sige, at juryen er stadigvæk ude i spørgsmålet om, hvorvidt det her gravrøveri har fundet sted. Men jeg hælder nok til at tænke at det er en røverhistorie, der er blevet opfundet, og som der så er blevet broderet videre på i tidens løb.

Louise Lindblad: Du tror ikke på, at Gertrud lå der og var levende i kisten.

Klaus Larsen: Nej, jeg vil helst ikke tro det. Og jeg tror det egentlig heller ikke, fordi familien ville jo måske have lagt mærke til noget tidligere. Altså familien har jo på intet tidspunkt i de 6 år, der gik fra hun blev begravet, og til der blev iværksat en større politiundersøgelse på kirtegården... Der blev der jo ikke fra familiens side gjort nogen indsigelse eller sagt: "Der er nogen, der har rodet ved graven". Altså man ville vel som minimum måske have fundet ud af det, da man skulle til at opsætte en sarkofag på selve graven, men den vejer jo godt til, så man har måttet sikre sig, at undergrunden formentlig også er nogenlunde solid. Så altså, familien ville vel have lagt mærke til et eller andet, og måske især i lyset af, at man hører om alle de her gravrøvere i 1804, 6 år efter begravelsen. Så ville familien måske have tænkt: Nå skal vi lige have undersøgt det? Men Bodenhoffs familiegravsted var jo ikke et af de gravsteder, der blev undersøgt i forbindelse med den her ret omfattende undersøgelse, der blev sat i værk. Og det var den jo nok blevet, hvis familien havde sagt: vi har en mistanke. Så nej, jeg tror, det er en rigtig god og spændende gyserhistorie. Men jeg tror ikke, den holder helt vand i virkeligheden.

Louise Lindblad: Jeg synes det der med... Jeg ved også godt, det er jo heller ikke endeligt bekræftet, hvad den her hospitalspræst har hørt i Christian Mejsling bekendelse. Men det synes jeg lyder... Hvorfor skulle han sige det, hvis det ikke var rigtigt?

Klaus Larsen: Ja, det kan man selvfølgelig spørge om. Folk kan jo gøre de mærkeligste ting for at blive interessante. Det kan også være, at han kan have sat i febevildelse, eller det kan også være noget, som nogle har fundet på for at pynte på den her historie og gøre den mere sandsynlig. Som sagt, vi har ikke en underskrevet erklæring fra nogen hospitalspræst om, at han har modtaget et skriftemål fra Christian Meisling, hvor han tilstår et mord, som det jo ville være. Havde der været tale om et mord på Københavns rigeste enke, så var det jo nok blevet efterforsket ret energisk af myndighederne.

Louise Lindblad: Men hun ligger altså Gertrud under jorden.

Louise Lindblad: Der ligger hun i hvert fald trygt, og det har hun gjort siden hun blev forstyrret i 1952. Så. Det kan da godt være, at der er nogen, der får lyst til at undersøge sagen en gang til. Men det bliver nok svært at konstatere på 200 års afstand, hvad der faktisk er sket den sommernat.

...

[Violin]

...

Fortæller: Du har lyttet til historien om den kun skindøde Giertrud Birgitte Bodenhoff. Om den er sand eller ej, og om den unge enkefrue virkelig var blevet levende begravet, ja, det ved kun Gertrud Birgitte. Men frygten for at vågne op i en kold, mørk grav eller i krematoriet 800-graders forbrændingskammer, den lever måske endnu.

Louise Lindblad: Obscuritas er produceret af Louise Lindblad for vores tid med støtte fra William Demant Fonden. Redaktør er Rikke Caroline Carlsen. Du kan finde flere podcast om historie ved at søge på Vores Tid i din podcast-app.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[Obscuritas 2:4 Kun skindød](#)

Produceret af Louise Lindblad for Vores Tid